

Müfredatta Yer Alan Değerlerin Göçmen Öğrencilerin Entegrasyonuna Etkisi: Sosyal Uyum Açısından Bir Değerlendirme

Doç. Dr. Aysun DOĞUTAŞ*

Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Denizli / Türkiye,
adogutas@pau.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2928-5156

Öz

Bu çalışma, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli çerçevesinde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ilkökul ders kitaplarında göç ve kültürel çeşitlilik temalarının hangi düzeyde yer aldığını incelemeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma deseniyle yürütülen çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmış ve 1-4. sınıflara yönelik Türkçe, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitapları içerik analizi yoluyla değerlendirilmiştir. Bulgular; ders kitaplarının hoşgörü, dayanışma ve saygı gibi evrensel değerlere sıklıkla yer verdiğini göstermektedir; buna karşın, göçmen öğrencilerin kültürel kimlikleri, göç deneyimleri ve özgün ihtiyaçlarına yönelik içeriklerin sınırlı olduğu belirlenmiştir. Göçmen öğrencilerin eğitim sürecine aktif katılımının desteklenmesi, ders içeriklerinin daha kapsayıcı ve çokkültürlü bir yaklaşımla yeniden düzenlenmesi ile mümkün olabilir. Bu bağlamda; çalışmada müfredatın güncellenmesi, öğretmen eğitimlerinin kültürel duyarlılık ekseninde güçlendirilmesi ve dijital materyallerin geliştirilmesine ilişkin öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli; Göçmen öğrenciler; Çokkültürlü eğitim; Kapsayıcı eğitim; Sosyal adalet.

* Sorumlu Yazar. Tel: +90 506 600 31 14 | Araştırma Makalesi.

Makale Tarih Bilgisi. Gönderim: 08.07.2025, Kabul: 18.12.2025, Erken Görüntüm: Aralık, 2025, Basım: Aralık, 2026.

© 2026. Kalem Eğitim ve Sağlık Hizmetleri Vakfı. Bütün Hakları Saklıdır. ISSN: 2146-5606, e-ISSN: 2687-6574

The Effect of Curriculum Values on the Integration of Immigrant Students: An Assessment in Terms of Social Adaptation

Abstract

This study examines the representation of migration and cultural diversity themes in primary school textbooks prepared by the Ministry of National Education within the Turkey Century Maarif Model framework. Using a qualitative research design and document analysis, Turkish, Life Sciences and Social Studies textbooks for grades 1-4 were analyzed. Findings reveal that while textbooks frequently cover universal values such as tolerance, solidarity, and respect, content addressing the cultural identities, migration experiences, and specific needs of immigrant students is limited. Enhancing inclusivity and multicultural perspectives in textbook content, along with strengthening teacher training and developing digital resources, can support immigrant students' active participation and social integration.

Keywords: Türkiye Century Maarif Model; Immigrant students; Multicultural education; Inclusive education; Social justice.

Extended Summary

Purpose

This study aims to investigate the representation of migration and cultural diversity themes in primary school textbooks prepared by the Ministry of National Education (MEB) within the framework of the Turkey Century Maarif Model. In the context of increasing migration and cultural diversity in Turkey, schools play a crucial role in promoting social integration, equity, and inclusive education. The study seeks to determine how textbooks address the educational needs, cultural identities, and social experiences of immigrant students, and to evaluate whether the content supports inclusive practices and social cohesion in the classroom.

Method

A qualitative research design was employed, using document analysis as the primary method (Bowen, 2009). The data set included 1st to 4th-grade Turkish, Life Sciences, and Social Studies textbooks approved by the MEB and published for the 2023-2024 academic year. Content analysis was conducted on textual and visual elements, classroom activities, and teacher guidance sections. Thematic coding was applied to identify recurring values such

as tolerance, solidarity, respect, inclusivity, and cultural awareness. Codes were then grouped into categories reflecting the textbooks' support for immigrant students' social integration, cultural representation, and practical applicability (Miles and Huberman, 1994). Researcher notes and cross-checks with relevant educational theories, including multicultural education, social justice education, and culturally responsive pedagogy, were used to ensure the validity and reliability of the findings (Banks, 2021; Gay, 2018).

Results

The analysis revealed that textbooks extensively cover universal values, including tolerance, solidarity, and respect. These values are typically presented through stories, poems, activities, and visual materials, often encouraging cooperative group work and class-wide participation. For example, a Life Sciences 3rd-grade textbook activity on "tolerance" features a visual group task where students interact respectfully with peers from diverse cultural backgrounds, highlighting general social values.

However, content specifically addressing immigrant students' cultural identities, migration experiences, or unique educational needs is limited. Textbooks rarely include explicit references to migration, refugee experiences, or culturally diverse family backgrounds. While some materials depict children from diverse cultural backgrounds in illustrations, the representation is often superficial and fails to connect with the lived experiences of immigrant students. Similarly, activities promoting social integration often assume a homogeneous student population, lacking targeted guidance for supporting immigrant students' adaptation.

The study also found that the practical applicability of activities is generally high, meaning teachers can implement exercises with relative ease. Nevertheless, there are insufficient pedagogical suggestions or adaptations for teachers to address the specific challenges faced by immigrant learners, such as language barriers or cultural adjustment issues.

Discussion

These findings indicate that while primary school textbooks promote universal values effectively, they fall short of fostering a genuinely inclusive and multicultural learning environment. Previous research emphasizes that culturally responsive curricula and inclusive teaching practices are critical for immigrant students' academic and social development (DeLuca and Klinger,

2021; Arar, 2020). Lack of content tailored to immigrant students may limit their sense of belonging, affect their social-emotional well-being, and reduce the effectiveness of social integration efforts (Çelik and Gümüş, 2022; Yılmaz and Aslan, 2023).

The results suggest that textbook content should be enriched to reflect multicultural perspectives and the lived realities of immigrant students. Incorporating stories, examples, and activities directly related to migration experiences can enhance students' understanding of diversity and foster empathy. Teacher training programs should be strengthened to equip educators with strategies for culturally responsive teaching, inclusive classroom management, and differentiated instruction to meet diverse student needs (Derman and Öztürk, 2022; Gay, 2018). Digital and supplementary materials can also support these goals, providing adaptable resources for diverse classrooms (Karakuş and Türkmen, 2024).

In line with the Turkey Century Maarif Model's objectives of equity and opportunity, integrating social justice principles into the curriculum is essential. Multicultural and inclusive education not only supports immigrant students' academic achievement but also promotes broader social cohesion, intercultural understanding, and community participation (Banks, 2015; Sleeter and Grant, 2020). Additionally, collaboration with parents and local communities can strengthen educational outcomes and facilitate immigrant families' integration into the school system.

Conclusion

To ensure equitable and inclusive education, primary school curricula and textbooks must systematically incorporate multicultural perspectives and address the specific needs of immigrant students. Updating content to include culturally relevant examples, migration-related narratives, and inclusive classroom activities is necessary. Teacher professional development should focus on cultural sensitivity, inclusive pedagogy, and practical strategies for supporting diverse learners. Furthermore, digital learning materials should be developed to complement textbooks and enhance adaptability for multicultural classrooms. Such measures can contribute to immigrant students' active participation, academic success, and social integration, ultimately reinforcing the Turkey Century Maarif Model's commitment to educational equity, inclusivity, and intercultural understanding.

Giriş

Günümüzde artan göç hareketleri, eğitim sistemlerini çok kültürlü yapılarla karşı karşıya getirmektedir. Bu durum, okul ortamlarında toplumsal uyumun sağlanmasını önemli bir gereklilik hâline getirmiştir. Özellikle 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşının ardından Türkiye, göçmen çocukların eğitim sistemine dâhil edilmesine yönelik çeşitli politikalar geliştirmek zorunda kalmıştır (UNHCR, 2024; MEB, 2023). Eğitim sistemi, göçmen öğrencilerin yalnızca akademik başarılarını değil, aynı zamanda sosyal uyum süreçlerini de dikkate almaktadır (Aydın, 2022).

Göçmen öğrencilerin bulundukları topluma aidiyet duygusu geliştirmeleri, kültürel kuralları tanımaları ve sosyal ilişkiler kurmaları için değerler eğitimi çok önemlidir (Banks, 2021; Şirin ve Arslan, 2023). Göçmen öğrencilerin sosyal uyumu, eğitim programlarında yer alan adalet, saygı, hoşgörü ve empati gibi evrensel değerlerden kaynaklanmaktadır (MEB, 2018; OECD, 2023). Bununla birlikte, göçmen öğrencilerin kültürel farklılıklara duyarlılıklarının ne kadar olduğu, çokkültürlü yaklaşımlarla ne ölçüde örtüştüğü, müfredat ve ders kitaplarında bu değerlerin nasıl tanıtıldığı çok önemli sorulardır (Çelik ve Gümüş, 2022).

Bu araştırma, Türkiye’deki mevcut eğitim programlarındaki değerlerin göçmen öğrencilerin sosyal uyum süreçlerine etkisini incelemektedir. Özellikle; Türkçe, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında bu değerlerin nasıl gösterildiği incelenmektedir. Bu çalışma, değerlerin sosyal uyum üzerindeki etkisini tartışmak için çokkültürlü eğitim teorileri, sosyal adalet eğitimi yaklaşımları ve entegrasyon politikaları bağlamında kuramsal bir çerçeve sağlamayı amaçlamaktadır.

Kuramsal Çerçeve

Göç, yalnızca demografik bir değişim değil; bireylerin kimlikleri, kültürel aidiyetleri, sosyal ilişkileri ve eğitim sistemleri üzerinde derin etkiler yaratan çok boyutlu bir toplumsal olgudur. Bu bağlamda eğitim sistemleri, göçün beraberinde getirdiği kültürel çeşitliliğe yanıt verebilmek için eşitlikçi, kapsayıcı ve duyarlı öğrenme ortamları oluşturmakla yükümlüdür. Çokkültürlü eğitim kuramı, sosyal adalet eğitimi, eleştirel pedagoji ve kapsayıcı eğitim yaklaşımları, bu çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan temel dayanakları teşkil etmektedir.

Çokkültürlü Eğitim Kuramı

Çokkültürlü eğitim, eğitim kurumlarında farklı kültürel, etnik, dilsel ve dini kökenlere sahip öğrencilere eşit fırsatlar sunmayı amaçlar. Bu bağlamda, Banks'in (2019) çokkültürlü eğitimi beş temel boyutta incelediği model, kuramsal temel sağlar:

- İçerik Entegrasyonu: Farklı kültürlerden örneklerin ve bilgilerin ders içeriklerine dâhil edilmesi.
- Bilgi İnşası Süreci: Öğrencilerin bilgiye ulaşma ve yapılandırma süreçlerinin kültürel arka planları göz önünde bulundurularak yeniden tasarlanması.
- Ön yargı Azaltma: Öğrencilerin diğer gruplar hakkındaki kalıp yargılarını sorgulama ve değiştirme.
- Eğitimsel Eşitlik: Her öğrencinin akademik başarıya ulaşmasını sağlayacak pedagojik yaklaşımlar.
- Okul Kültürü ve Sosyal Yapının Yeniden Yapılandırılması: Okulun kültürel ve yapısal ikliminin kapsayıcılığı.

Bu modele göre, ders kitaplarının farklı kültürel kimliklere ne kadar yer verdiği öğrencilerin temsiliyet ve aidiyet duygularını önemli ölçüde etkiler. Bununla birlikte bu araştırmanın sonuçları, Türkiye'deki ilkökul ders kitaplarında içerik entegrasyonu düzeyinin sınırlı olduğunu göstermektedir.

Sosyal Adalet Eğitimi

Sosyal adalet eğitimi, her öğrencinin bireysel farklılıklarına saygı duyularak eşit koşullarda eğitim alma hakkını garanti etmeyi amaçlar. Bu yöntem, yalnızca eşit fırsatlar sağlamakla kalmaz aynı zamanda tarihsel ve yapısal eşitsizlikleri fark ederek bu eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik aktif bir pedagoji de içerir.

Sosyal adalet açısından, göçmen öğrencilerin sadece eğitim sistemine dâhil edilmesi yeterli değildir; onları tanıyan, güçlendiren ve sistemin öznelere haline getiren bir eğitim anlayışı gereklidir. Ders kitaplarının ve müfredatın bu şekilde düzenlenmesi, öğrencilerde birbirlerine bağlı olma duygusunu güçlendirir ve ayrımcılığı azaltır.

Eleştirel Pedagoji

Paulo Freire, eleştirel pedagoji olarak bilinen bir yaklaşımla, öğrencilerin yalnızca bilgi toplayan değil aynı zamanda içinde yaşadıkları toplumsal gerçeklikleri sorgulayan ve dönüştüren bireyler olarak yetiştirilmeleri

gerektiğini savunur (Freire, 2021). Eğitim içeriklerinin ideolojik yönünü sorgulamak ve gizli müfredatı ortaya çıkarmak için bu görüş çok önemlidir.

Göçmen öğrencilerin ders kitaplarında yeterli temsil edilmemesi, onları görünmez kılar. Bu Freire'nin "sessizleştirilmiş gruplar" tanımına uyuyor. Eleştirel pedagojik yaklaşım, eğitim materyallerinin kim(ler) tarafından ve kim(ler) için yazıldığını sormayı önerir. Bu çalışmanın amacı, ders kitaplarının göç kavramının ideolojik temsiline dair farkındalığı artırmaktır.

Kapsayıcı Eğitim Yaklaşımı

Kapsayıcı eğitim, farklılıklarına bakılmaksızın bütün öğrencilerin eğitim ortamına eşit şekilde katılmalarını hedefleyen bir yaklaşımdır (UNESCO, 2020). Bu yaklaşım, özellikle göçmen, engelli, farklı dinleri ve dilleri olan öğrencilerin dışlanmadan öğrenme ortamına dâhil edilmesi gerektiğini vurgular. Kapsayıcı eğitim, fiziksel erişimle birlikte eğitime, duygulara ve kültürlere erişimi de içerir.

UNESCO'nun 2020 yılında yayınladığı *Inclusion and Education: All Means All* raporuna göre kapsayıcı bir müfredat, öğrencilerin farklılıklarını birer zenginlik olarak görüyor ve öğretim sürecini bu farklılıklara göre şekillendiriyor. Bu nedenle, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, kapsayıcılık ve sosyal adalet ilkeleriyle uyumlu bir şekilde göçmen öğrencilerin deneyimlerini dikkate alan içerik sunmalıdır.

Sonuç olarak çalışmanın dayandığı teorik temeller, bu kuramsal çerçeveden açıklanmaktadır. Bu temeller, ders kitaplarının çokkültürlülük, eşitlik ve kapsayıcılık açısından nasıl incelendiğini içerir. Kuramların ışığında yapılan analizler, mevcut içeriğin geliştirilmesi gereken yönlerini göstermiştir ve eğitimde sosyal adalete dayalı bir yaklaşımın önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

Problem Durumu

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşıyla birlikte Türkiye, dünyanın en fazla göçmen barındıran ülkesi haline geldi. Özellikle okul çağındaki çocukların eğitime erişimi hem kuramsal hem de pratik açıdan önemli bir sorun haline geldi (UNHCR, 2024; MEB, 2023). Türkiye’de göçmen öğrencilerin eğitime katılım oranları artıyor, ancak onların kültürel uyum, aidiyet ve kabul görme gibi sosyal ihtiyaçlarının yeterince karşılanıp karşılanmadığı tartışmalıdır (Çelik ve Gümüş, 2022; Şirin ve Arslan, 2023).

Saygı, adalet, yardımlaşma, empati ve hoşgörü gibi evrensel değerler

Millî Eğitim Bakanlığının eğitim politikalarını şekillendirir (MEB, 2018). Bununla birlikte, bu değerlerin göçmen öğrencilerin farklı kültürel kökenlere ne kadar açık olduğu, farklılıklara duyarlı bir eğitim anlayışı içerip içermediği ve entegrasyon sürecine ne kadar yardımcı olduğu yeterince incelenmemiştir. Özellikle ders kitaplarında yer alan metinlerin, görsellerin ve etkinliklerin göçmen öğrencilerin gerçek dünyasına ne kadar uyduğu, kapsayıcı bir eğitim ortamı sağlayıp sağlamadığı belirsizdir (Öztürk ve Kılıçarslan, 2021).

Bu araştırma, Türkiye’de özellikle ilkokul düzeyinde okutulan Türkçe, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında değerler eğitiminin göçmen öğrencilerin sosyal uyum süreçlerine nasıl katkıda bulunduğunu incelemeyi amaçlamaktadır. Bu durumda çalışmanın temel sorunları, değerlerin temsili, sunumu, öğrenciye aktarım şekli ve kültürel çeşitliliğe açıklığıdır.

Eğitimde fırsat eşitliği ve kapsayıcılık ilkeleri göz önüne alındığında, çalışmanın amacı, müfredatta yer alan değerlerin göçmen öğrencilerin toplumsal entegrasyonu üzerindeki etkisini anlamak ve gelecekteki eğitim politikalarına nasıl katkıda bulunabileceğini belirlemektir.

Çalışmanın Önemi ve Amacı

Günümüz eğitim sistemleri, sadece ders vermekten öte, farklı sosyo-kültürel geçmişe sahip bireylerin bir arada yaşama kültürünü geliştirmek için eşitlikçi, kapsayıcı ortamlar oluşturmalıdır. Türkiye gibi çok sayıda göçmen öğrencinin eğitim sistemine entegre olmaya çalıştığı bir ülkede, değerler eğitimi bireylerin ahlaki gelişimine yardımcı olmakla kalmaz aynı zamanda kültürler arası empati, anlayış ve toplumsal uyumu geliştiren önemli bir araçtır (Banks, 2021; Aydın, 2022). Bu nedenle, eğitim programlarında yer alan değerlerin içeriği, kültürel çeşitliliğe duyarlılığı ve sunuluş şekli, toplumsal bütünleşme için stratejik öneme sahiptir.

Millî Eğitim Bakanlığı, son yıllarda müfredatta değerler eğitimi programları ekleyerek öğrencilere evrensel ve ulusal değerleri öğretmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte, farklı kültürel geçmişe sahip göçmen öğrenciler için bu değerlerin ne kadar kapsayıcı olduğu ve sosyal uyum süreçlerine nasıl katkıda bulunduğu henüz yeterince araştırılmamıştır (MEB, 2023; Şirin ve Arslan, 2023). Eğitim politikalarının başarısı için göçmen öğrencilerin sadece akademik başarıları değil, aynı zamanda kabul edilmiş hissetmeleri ve kimliklerini koruyarak yeni topluma entegre olabilmeleri de önemlidir (Berry, 2005; Gay, 2018). Bu noktada, değerler eğitiminin göçmen öğrenciler için ne anlama geldiği ve ders kitaplarındaki mesajların bu öğrencilerin gerçek hayatlarıyla

ne kadar uyumlu olduğu önemli bir araştırma sorusudur.

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de ilköğretim düzeyinde okutulan Türkçe, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler eğitimi materyallerinin göçmen öğrencilerin sosyal uyumuna nasıl katkıda bulunduğunu incelemektir. Çalışmanın temel amacı, göçmen öğrenciler için müfredatta yer alan değerlerin ne kadar kapsayıcı ve kültürel çeşitliliğe duyarlı olduğunu değerlendirmektir. Bu kapsamda, aşağıdaki sorulara yanıt verilmesi gerekecektir:

- 1- Ders kitaplarındaki değerler, göçmen öğrencilere doğrudan ya da dolaylı olarak hangimesajları veriyor?
- 2- Bu değerler, göçmen öğrencilerin kültürel kimliklerine ve sosyal uyum süreçlerine nasıl uygulanır?
- 3- Değerler eğitimi, çokkültürlü eğitim ve sosyal adalet ilkeleri çerçevesinde ne kadar kapsayıcıdır?

Bu çalışmanın amacı, eğitim içeriklerinin yeniden yapılandırılmasına yönelik kuramsal ve uygulamaya dönük katkılar sunmak ve göçmen öğrencilerin sosyal uyum süreçlerini destekleyen daha kapsayıcı bir eğitim yaklaşımının geliştirilmesine temel oluşturmaktır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmayı yürütmek için nitel araştırma desenlerinden doküman analizi (belge tarafa) kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırma konusuyla ilgili yazılı, basılı ya da dijital kaynakların kapsamlı bir şekilde incelenmesi yoluyla veri elde etmeyi sağlar (Bowen, 2009). Bu yöntemin temel amacı, belgelerin içeriğini derinlemesine ve yorumlayıcı bir biçimde analiz ederek, araştırma problemine ilişkin anlamlı çıkarımlar elde etmektir. Bu doğrultuda çalışma, Türkiye’de ilkokul düzeyinde okutulan Türkçe, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler eğitimi içeriklerinin göçmen öğrencilerin sosyal uyum süreçlerine nasıl katkı sağlayabileceğini incelemektedir. Araştırma, betimsel nitel bir yaklaşımla yürütülmüş olup elde edilen bulgular çokkültürlü eğitim, sosyal adalet eğitimi ve kültürel uyum kuramları çerçevesinde yorumlanmıştır. Araştırmacı, metinleri nitel araştırma yaklaşımının doğasına uygun olarak sistematik biçimde analiz etmiş, temalar oluşturmuş ve bu temalar üzerinden kapsamlı değerlendirmeler gerçekleştirmiştir.

Veri Kaynakları

Bu araştırmanın veri kaynağını, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanmış ve resmî olarak okullarda okutulan ilkökul 1, 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitapları oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan kitaplar, 2023-2024 eğitim-öğretim yılı itibarıyla Talim ve Terbiye Kurulu tarafından önerilen güncel baskılardan seçilmiştir. Her bir ders kitabı; içerdiği değer temaları, görsel unsurlar, öğrenci etkinlikleri, metin anlatımı ve öğretmen yönlendirmeleri açısından ayrıntılı bir biçimde incelenmiş; göçmen öğrencilerin sosyal uyum süreçlerine katkı sağlayabilecek içerikler belirlenmiştir. Bu kapsamda analiz hem metin hem de görsel öğeler üzerine odaklanmış ve ders kitaplarındaki temaların sınıf düzeyi ve ders türü bağlamında dağılımı tablolarla gösterilmiştir (Tablo 1). Daha detaylı künyeler, sayfa ve görsel tanımlar Ek 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. İncelenen Ders Kitapları

Sınıf	Ders	Kitap Adı	Yayınevi	Yıl	Baskı	Yazar/Editör
1	Türkçe	Türkçe 1. Sınıf	Millî Eğitim Bakanlığı (MEB)	2023	1. Baskı	Talim ve Terbiye Kurulu
1	Hayat Bilgisi	Hayat Bilgisi 1. Sınıf	MEB	2023	1. Baskı	Talim ve Terbiye Kurulu
2	Türkçe	Türkçe 2. Sınıf	MEB	2023	1. Baskı	Talim ve Terbiye Kurulu
2	Hayat Bilgisi	Hayat Bilgisi 2. Sınıf	MEB	2023	1. Baskı	Talim ve Terbiye Kurulu
3	Türkçe	Türkçe 3. Sınıf	MEB	2023	1. Baskı	Talim ve Terbiye Kurulu
3	Hayat Bilgisi	Hayat Bilgisi 3. Sınıf	MEB	2023	1. Baskı	Talim ve Terbiye Kurulu
3	Sosyal Bilgiler	Sosyal Bilgiler 3. Sınıf	MEB	2023	1. Baskı	Talim ve Terbiye Kurulu
4	Türkçe	Türkçe 4. Sınıf	MEB	2023	1. Baskı	Talim ve Terbiye Kurulu
4	Hayat Bilgisi	Hayat Bilgisi 4. Sınıf	MEB	2023	1. Baskı	Talim ve Terbiye Kurulu
4	Sosyal Bilgiler	Sosyal Bilgiler 4. Sınıf	MEB	2023	1. Baskı	Talim ve Terbiye Kurulu

Not: Tablodaki ders kitapları, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanmış ve 2023–2024 eğitim-öğretim yılı itibarıyla güncel baskılar olarak seçilmiştir. Her kitap; içerik, görsel, etkinlik ve öğretmen yönlendirmeleri açısından analiz edilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Veriler, 2024 yılı Haziran-Temmuz ayları arasında internet üzerinden Millî Eğitim Bakanlığının resmî web sitesinden ve EBA platformu üzerinden açık erişimli olarak temin edilmiştir. Her ders kitabı PDF formatında incelenmiş, ilgili metinler ve görseller araştırma soruları doğrultusunda kodlanarak analiz edilmiştir.

Araştırmacı, analiz sürecinde özellikle aşağıdaki boyutlara odaklanmıştır:

- Hangi değerlerin tekrarlandığı ve vurgulandığı
- Değerlerin sunum biçimi (görseller, hikâyeler, diyaloglar vb.)
- Göçmen öğrencilere doğrudan veya dolaylı atıflar
- Kapsayıcı/ayrımcı söylemlerin varlığı
- Evrensel değerlerin, kültürel çeşitlilikle ilişkisi

Veri Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler, nitel içerik analizi yöntemi kullanılarak sistematik biçimde çözümlenmiştir. Analiz sürecinde öncelikle ders kitaplarındaki görseller ve metinler ayrıntılı olarak incelenmiş, ardından tekrarlayan temalar belirlenmiş ve bu temalar değerler eğitimi bağlamında kodlanmıştır. Kodlama süreci, Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği tematik analiz yaklaşımı doğrultusunda yürütülmüş; kodlar benzer özelliklerine göre kategorilere ayrılmıştır. Kodlama işlemleri manuel olarak gerçekleştirilmiş olup ortaya çıkan temalar çokkültürlülük, kapsayıcılık, sosyal uyum ve kültürel farkındalık gibi kavramlar etrafında yapılandırılmıştır. Veri analizi sürecinin geçerlik ve güvenirliğini artırmak amacıyla araştırmacı, analiz süresince ayrıntılı notlar tutmuş ve elde edilen bulguları çalışmanın kuramsal temeliyle karşılaştırarak yorumlamıştır.

Tematik Yapılandırma ve Kategoriler

Verilerin sistematik biçimde analiz edilmesi amacıyla aşağıdaki tematik yapı oluşturulmuştur. Bu yapı, ders kitaplarındaki değerlerin göçmen öğrencilerin sosyal uyumuna katkısını farklı boyutlardan değerlendirme imkânı sunar.

Oluşturulan tematik kategoriler:

1. Değerin Sunuluş Biçimi

- Açık ve doğrudan mı, örtük ve dolaylı mı?
- Yazılı metin, görsel, etkinlik, hikâye vb. yollarla mı aktarılmış?

2. Kültürel Farklılıklara Duyarlılık
 - Metinlerde farklı kültürel kimliklere yer verilmiş mi?
 - Göçmen öğrencilerin varlığı doğrudan temsil ediliyor mu?
3. Sosyal Uyum ve Aidiyet
 - Değerler, öğrenciler arasında empati, iş birliği ve toplumsal birlik duygusu oluşturuyor mu?
 - Farklılıklar olumlu biçimde ele alınıyor mu?
4. Kapsayıcılık ve Dışlayıcılık Unsurları
 - Göçmen öğrencilere yönelik dışlayıcı, ayrımcı ya da stereotipleştirici ifadeler var mı?
 - Evrensel değerler bütün öğrencilere hitap edecek şekilde mi sunulmuş?
5. Uygulanabilirlik ve Gerçeklik
 - Değerlerin gündelik hayatla bağı kuruluyor mu?
 - Etkinlikler bütün öğrenci grupları için erişilebilir mi?

Etik Hususlar

Bu çalışma, insan katılımcılarına yönelik herhangi bir veri toplama faaliyeti içermediği için etik kurul onayı gerektirmemektedir. Kullanılan bütün materyaller kamuya açık, erişilebilir ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmış belgelerdir. Çalışmada alıntı yapılan bütün kaynaklara APA'nın güncel kurallarına uygun şekilde atıf yapılmıştır.

Bulgular

Tablo 2. Değerlerin Sunuluş Biçimi

Sınıf	Ders	Değer Teması	Metin Türü	Sunum Biçimi	Göçmen Öğrenci İlgisi	Kapsayıcılık Düzeyi
3.	Hayat Bilgisi	Hoşgörü	Etkinlik	Görsel destekli grup çalışması	Doğrudan	Yüksek
2.	Türkçe	Yardımlaşma	Hikâye	Yazılı metin + görsel	Dolaylı	Orta
1.	Türkçe	Sevgi	Şiir	Kısa metin + görsel	Belirsiz	Düşük

Tablo 2, değerlerin ders kitaplarında nasıl sunulduğunu göstermektedir. Örneğin Hayat Bilgisi 3. sınıf kitabında, “hoşgörü” teması, farklı kültürel geçmişlere sahip çocukların bir arada yaşaması ve saygı gösterilmesi üzerine görsel destekli bir etkinlikle işlenmiştir. Bu etkinlikte öğrencilerden, göçmen

öğrencilere doğrudan saygı göstermeleri beklenmektedir.

Öte yandan, Türkçe 2. sınıf hikâyelerinde yardımlaşma teması işlenirken, göçmen öğrenciye yönelik vurgu daha dolaylıdır; sınıfa yeni katılan bir öğrencinin uyum sürecine yardımcı olunması hikâye edilmiştir. Ancak görsellerde göçmen kimliği çok belirgin değildir.

Örnek metin alıntısı:

“Farklı kültürlerden arkadaşlarımızla tanışmak ve onlara saygı göstermek, okulumuza hoşgörüyü getirir.” (Hayat Bilgisi, 3. Sınıf, s. 45)

Bu metnin bulunduğu sayfada yer alan görsel betimleme:

Sayfa 45’te farklı kültürel kıyafetler giymiş çocukların bir arada oyun oynadığı renkli ve neşeli bir resim bulunmaktadır. Resimde, öğrencilerin gülümseyerek birbirlerine yardım ettikleri, birleştirici bir atmosfer yansıtılmıştır.

Uygulama önerisi:

Öğretmenler, etkinlikleri göçmen öğrencilere özel uyarlayabilir; örneğin grup oyunlarında farklı kültürel geçmişleri olan öğrencilerin rollerini vurgulamak, sınıf içi deneyimleri tartışmaya açmak...

Tablo 3. Kültürel Farklılıklara Duyarlılık

Sınıf	Ders	Değer Teması	İçerik Türü	Kültürel Çeşitlilik Sunumu	Göçmen Öğrenci Vurgusu	Kapsayıcılık Düzeyi
4.	Sosyal Bilgiler	Farklılıklara saygı	Bilgilendirici metin	Dünya yemekleri etkinliği	Dolaylı	Orta
3.	Hayat Bilgisi	Çok kültürlülük	Etkinlik	Kültürel giysiler görselleri	Dolaylı	Orta

Tablo 3, kültürel farklılıklara ne ölçüde duyarlı olduğunu gösterir. Sosyal Bilgiler 4. sınıf kitabında, “dünya yemekleri” temasıyla farklı kültürlerin yemekleri tanıtılmıştır. Ancak göçmenlikle doğrudan ilişkilendirilmemiştir. Bu nedenle göçmen öğrencilerin deneyimlerine özel vurgu zayıftır.

Hayat Bilgisi 3. sınıf kitabında ise farklı kültürel kıyafetler taşıyan çocukların yer aldığı görseller kullanılarak kültürel çeşitlilik görsel olarak desteklenmiştir. Yine de göçmen öğrencilerin eğitim sürecine yönelik açık bir içerik bulunmamaktadır.

Örnek Metin Alıntısı:

“Dünya mutfakları çeşitlidir; her kültürün kendine özgü yemekleri vardır.”

Farklı yemekleri deneyerek farklı kültürleri daha iyi anlayabiliriz.” (Sosyal Bilgiler, 4. Sınıf, s. 67)

Bu metnin bulunduğu sayfada yer alan görsel betimleme:

Sayfada pizza, sushi, kebab gibi farklı dünya mutfaklarına ait yiyeceklerin fotoğrafları yer almakta. Yemekler çeşitli kültürel arka planları temsil eder nitelikte fakat göçmen öğrencilerle ilgili özel bir görsel veya açıklama bulunmamaktadır.

Uygulama Önerisi:

Öğretmenler etkinlikleri göçmen öğrencilerin kendi kültürel yemeklerini paylaşacak şekilde uyarlayabilir; sınıf tartışmalarıyla farklı kültürel kimlikleri tanıtabilir.

Tablo 4. Sosyal Uyum ve Aidiyet

Sınıf	Ders	Değer Teması	Etkinlik Türü	Sosyal Uyum İçeriği	Göçmen Öğrenci Odaklılık	Kapsayıcılık Düzeyi
2.	Hayat Bilgisi	Birlikte çalışma	Grup Etkinliği	İş birliği ve dayanışma	Genel (Evrensel)	Orta
3.	Türkçe	Sınıf dayanışması	Drama	Sınıf içi dayanışma	Genel (Evrensel)	Orta

Bu bölümde göçmen öğrencilerin sosyal uyumunu destekleyen etkinlikler incelenmiştir. Ders kitaplarındaki grup çalışmaları ve drama etkinlikleri, öğrenciler arası iş birliği ve dayanışmayı teşvik etmektedir. Ancak göçmen öğrencilere özgü özel yönlendirme veya içerik bulunmamaktadır. Değerler evrensel düzeyde sunulmuş, yerel değerler ve kültürel ihtiyaçlara vurgu sınırlı düzeyde yapılmıştır.

Örnek Metin Alıntısı:

“Arkadaşlarıyla birlikte çalışırken birbirine yardım etmek ve farklı düşüncelere saygı göstermek sınıfın birliğini sağlar.” (Hayat Bilgisi, 2. Sınıf, s. 38)

Bu metnin bulunduğu sayfada yer alan görsel betimleme:

Öğrenciler birlikte proje yaparken farklı saç rengine, ten rengine sahip çocukların yan yana çalıştığı, dayanışmayı simgeleyen canlı ve samimi bir çizim bulunmaktadır.

Uygulama Önerisi:

Drama etkinliklerinde göçmen öğrencilerin deneyimlerini yansıttak

senaryolar eklenebilir; böylece sosyal uyum ve aidiyet daha kapsayıcı hâle gelir.

Tablo 5. Kapsayıcılık ve Dışlayıcılık Unsurları

Sınıf	Ders	Değer Teması	İçerik Durumu	Dışlayıcılık Unsuru	Kapsayıcılık Düzeyi
1-4	Tüm Dersler	Genel Değerler	Olumlu	Yok	Orta-Yüksek

Araştırma sürecinde, ders kitaplarında göçmen öğrencilere yönelik açık dışlayıcı, ayrımcı içeriklere rastlanmamıştır. Ancak, göç olgusunun ve göçmen öğrencilerin kültürel gerçekliklerinin temsili sınırlı kalmaktadır. Bu durum kapsayıcılık açısından bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Örnek Metin Alıntısı:

“Okulumuzda herkes eşittir, herkesin farklılıklarına saygı gösterilir.”
(Türkçe, 3. Sınıf, s. 52)

Bu metnin bulunduğu sayfada yer alan görsel betimleme:

Sayfada, farklı fiziksel özelliklere sahip çocukların bir arada el ele tutuştuğu, birlik ve beraberlik mesajı veren sembolik bir çizim yer alıyor.

Uygulama Önerisi:

Öğretmenler, sınıf etkinliklerinde göçmen öğrencilerin kültürel kimliklerini görünür kılarak kapsayıcılığı güçlendirebilir.

Tablo 6. Uygulanabilirlik ve Gerçeklik

Sınıf	Ders	Etkinlik Türü	Uygulanabilirlik	Göçmen Öğrenciler İçin Uyarlama	Notlar
3.	Hayat Bilgisi	Grup çalışması	Yüksek	Yok	Standart uygulama önerileri
4.	Sosyal Bilgiler	Soru-cevap	Yüksek	Yok	Uyarlama önerisi bulunmuyor

Kitaplardaki etkinliklerin çoğu sınıf ortamında kolayca uygulanabilir niteliktedir. Fakat öğretmenlere yönelik göçmen öğrencilere özgü pedagojik uyarlama önerileri yer almamaktadır. Bu durum, uygulamada göçmen öğrencilerin özel ihtiyaçlarının karşılanmasını sınırlamaktadır.

Uygulama Önerisi:

Öğretmenler etkinlikleri göçmen öğrencilerin kültürel geçmişine uygun örneklerle zenginleştirebilir; böylece uygulama gerçekliği ve kapsayıcılık artırılabilir.

Sonuç olarak ilkokul düzeyindeki MEB ders kitapları, evrensel değerleri kapsamlı şekilde işlerken, göçmen öğrencilere özgü kültürel çeşitlilik ve sosyal uyum içeriklerinde sınırlı bir temsil sunmaktadır. Değerler eğitimi içerikleri göçmen öğrencilerin eğitim süreçlerine doğrudan atıf yapmamakta; bu nedenle kapsayıcılık ve entegrasyon açısından geliştirilmesi gereken alanlar olduğu görülmektedir.

Sonuç

Bu araştırma, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin eğitimde sosyal adalet ilkesi bağlamında, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından hazırlanan ilkokul ders kitaplarında göç ve kültürel çeşitlilik temalarının nasıl ele alındığını araştırıyor. Elde edilen bulgular, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ders kitaplarının hoşgörü, saygı, yardımlaşma ve dayanışma gibi evrensel değerlere ilişkin zengin bir içeriğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, ders materyallerinin göçmen öğrencilerin yaşantılarına, kültürel kimliklerine ve eğitim süreçlerine özgü gereksinimlerine yeterince duyarlı olmadığı görülmüştür. Kitaplardaki içeriklerin büyük ölçüde genel ve evrensel değerlere odaklandığı, buna karşılık kültürel çeşitliliği ve göçmen öğrencilerin sosyal uyumunu destekleyici unsurların sınırlı düzeyde temsil edildiği belirlenmiştir.

Eğitimde evrensel değerlerin işlenmesi, öğrencilerin farklılıklara saygı göstermesi ve toplumsal uyumu geliştirmesi için çok önemlidir (Banks, 2015; Gay, 2018). Bununla birlikte, göç olgusunun eğitim sistemlerinde açık ve özgün bir şekilde yer alması, göçmen öğrencilerin sosyal, kültürel ve psikolojik zorlukların yeterince dikkate alınmadığını gösterir. Göçmen çocukların eğitimde fırsat eşitliği ve sosyal adalet ilkelerinden tam olarak yararlanmasını engelleyen bu durum, eğitimde aidiyet ve dışlanma sorunlarını daha da derinleştirebilir (Suárez-Orozco ve Qin, 2006; Nieto, 2017).

Türkiye hem iç hem de dış göç hareketlerinin yoğun yaşandığı bir bölge olduğu için göçmen öğrencilere yönelik eğitimde kapsayıcı, duyarlı ve kültürel açıdan zenginleştirilmiş içeriklere duyulan ihtiyaç giderek artmaktadır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin sosyal adalet ve fırsat eşitliği ilkeleri doğrultusunda, ders kitaplarında göç ve çokkültürlülük konularının daha belirgin ve etkili bir şekilde yer alması, göçmen öğrencilerin eğitim süreçlerine daha fazla katılımını ve sosyal uyumlarını artıracaktır. Literatürde de belirtildiği gibi, eğitim müfredatlarında kültürel çeşitliliğin tanınması ve göçmen öğrencilere yönelik pedagojik yaklaşımların geliştirilmesi, eğitimde kapsayıcılığı

ve sosyal adaleti artırmanın önemli yollarıdır (Banks, 2015; Ladson-Billings, 1995).

Araştırmaya göre, mevcut ders kitapları ve müfredat, göçmen öğrencilerin kimliklerini ve deneyimlerini göstermek için yetersiz kalmıştır. Ayrıca, göçmen öğrencilere özel pedagojik stratejilerin öğretmen kılavuzlarında bulunmaması, uygulamanın kapsayıcılığını düşürmektedir. Bu bağlamda, müfredatın güncellenmesi sürecinde, öğretmenlerin göç ve kültürel çeşitlilik konularını ders kitaplarına ve öğretmen rehberlerine entegre etme konusunda bilinçlendirilmesi ve desteklenmesi son derece önemlidir.

Sonuç olarak eğitimde sosyal adaletin sağlanması için göçmen öğrencilerin ihtiyaçlarına duyarlı, kültürel açıdan zenginleştirilmiş ve kapsayıcı eğitim materyallerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve göçmen öğrencilerin eğitim sistemine tam katılımını teşvik etmek için bu şekilde değiştirilmelidir. Bu nedenle hem bireysel hem de toplumsal düzeyde eğitim sistemi daha adil, kapsayıcı ve demokratik hale gelecektir.

Tartışma

Bu araştırma, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan ilkökul ders kitaplarında göç ve kültürel çeşitlilik konularının sınırlı işlenişine dikkat çekmektedir. Bulgular, ders kitaplarında evrensel değerlerin güçlü bir biçimde yer almasına rağmen, göçmen öğrencilerin özgün kimlikleri, deneyimleri ve özel ihtiyaçlarına odaklanan içeriklerin oldukça sınırlı olduğunu göstermektedir. Bu durum, eğitimde sosyal adalet ve kapsayıcılık ilkelerinin tam anlamıyla uygulanamadığını ortaya koymaktadır.

Mevcut literatür, okullarda çokkültürlülük ve kapsayıcılığın artırılmasının göçmen öğrencilerin psikososyal gelişimini, aidiyet duygusunu ve akademik başarısını olumlu yönde etkilediğini vurgulamaktadır (Arar, 2020; DeLuca ve Klinger, 2021; Yılmaz ve Aslan, 2023). Bu bağlamda, müfredatın ve ders kitaplarının duyarlı ve kapsayıcı bir biçimde tasarlanması, göçmen öğrencilerin sosyal uyum sorunlarını, kimlik çatışmalarını ve dil zorluklarını aşmalarında kritik bir rol oynamaktadır. Ders kitaplarının evrensel değerleri, göçmen öğrencilerin kültürel geçmişlerini ve deneyimlerini yansıtacak şekilde zenginleştirilmesi, kapsayıcı eğitim için temel bir gerekliliktir.

Ayrıca, kapsayıcı eğitimin uygulanabilirliği büyük ölçüde

öğretmenlerin kültürel duyarlılığı ve göçmen öğrencilerle çalışmaya yönelik pedagojik becerileri ile ilişkilidir (Derman ve Öztürk, 2022). Bu nedenle, ders kitaplarının içerikleri ile birlikte öğretmen eğitim programlarının da göçmen öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun olarak güncellenmesi önem taşımaktadır. Öğretmenler, çokkültürlü eğitim yaklaşımları, duyarlı öğretim stratejileri ve kültürel olarak uygun pedagojik uygulamalar konusunda sürekli olarak desteklenmelidir.

Bunun yanı sıra göçmen ailelerin eğitim süreçlerine entegrasyonu ve okulla iş birliği içinde olmalarını sağlamak amacıyla topluluk ve veli katılımını teşvik eden programlar geliştirilmelidir. Böylece, eğitim sistemi yalnızca öğrenciyi değil aynı zamanda aileyi ve çevreyi kapsayacak şekilde güçlendirilebilir.

Sonuç olarak Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin sosyal eşitlik ve fırsat eşitliği hedeflerine ulaşabilmesi için kapsayıcılık kavramı eğitim sisteminin bütün merhalelerine sistematik olarak entegre edilmelidir. Ders kitaplarında göç ve kültürel çeşitlilik konularının özgün ve anlamlı bir biçimde yer alması hem göçmen öğrencilerin eğitimde başarılı olmalarını hem de toplum genelinde kültürlerarası anlayış ve dayanışmayı güçlendirecektir. Bu durum, eğitimde sosyal adaletin sağlanması ve çokkültürlü eğitimin etkinliğinin artırılması açısından kritik öneme sahiptir.

Öneriler

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın ders materyalleri ve öğretmen eğitimlerinde sosyal adalet ve kapsayıcılık ilkelerini güçlendirmek için bu çalışmanın sonuçları ve literatürdeki güncel yaklaşımlar kullanılabilir.

İlk olarak müfredat ve ders kitaplarının kapsamlı bir gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu, göç ve kültürel çeşitlilik konularının daha net ve yenilikçi bir şekilde ele alınmasını sağlayacaktır. Göçmen öğrencilerin farklı kültürel kimlikleri, deneyimleri ve eğitim süreçlerindeki zorlukları yansıtan hikâyeler, örnekler ve etkinlikler ders içeriklerine dahil edilmelidir. Bu nedenle, öğrenciler farklı kültürlerle empati kurabilir ve sosyal uyumu destekler. Müfredat tasarımında kültürel temelli ve sosyal adalet perspektifli yaklaşımlar kullanılması, eğitimde fırsat eşitliğini önemli ölçüde artıracaktır.

İkinci olarak öğretmenlerin göçmen öğrencilere yönelik kültürel duyarlılıklarını ve pedagojik yeterliklerini geliştirmek için sürekli eğitim

programları oluşturulmalıdır. Öğretmenler, çokkültürlü sınıf ortamlarında karşılaşabilecekleri zorluklar, dil engelleri ve kimlik sorunları hakkında bilgilendirilmelidir. Bu eğitimler; öğretmenlerin duyarlı, kapsayıcı ve öğrenci odaklı yaklaşımlar geliştirmelerine ve sınıfta eşitlikçi uygulamaların yaygınlaşmasına yardımcı olacaktır.

Üçüncü öneri, interaktif ve çevrim içi eğitim materyallerinin geliştirilmesidir. Göçmen öğrencilerin farklı dil ve öğrenme stillerine uygun, kültürel çeşitliliği yansıtan dijital içerikler, çağdaş teknoloji kullanılarak oluşturulmalıdır. Bu kaynaklar hem öğretmenlere hem de öğrencilere yardımcı olacak ve eğitimi daha esnek ve erişilebilir kılacaktır. Bu tür kaynaklar, özellikle pandemi sonrası dijitalleşmenin hızlandığı eğitim ortamlarında daha da önemlidir.

Dördüncü olarak göçmen öğrencilerin yaşadığı deneyimler, kimlik gelişimleri ve sosyal uyum süreçleri, ders kitaplarının ve eğitim programlarının zenginleştirilmesi gerekir. Göçmen öğrenciler, eğitim kurumunda daha görünür ve değerli hissedecekler ve kendilerine daha fazla bağlılık duygusu kazanacaklar. Diğer öğrenciler de farklılıkları anlama ve kabul etme yeteneğine sahip olacak.

Beşinci öneri, göçmen ailelerin eğitim sürecine aktif olarak katılımını teşvik edecek programların oluşturulmasıdır. Göçmen öğrencilerin eğitim sistemine adaptasyonunu kolaylaştıracak bilgilendirme, kültürel paylaşım ve destek etkinlikleri, okul ve aile iş birliği kapsamında düzenlenecektir. Topluluk temelli yaklaşımlar, eğitimde daha fazla sosyal adalet ve uyum sağlar.

Son olarak uygulanan sosyal adalet ve kapsayıcılık politikalarının etkisi düzenli olarak izlenmeli, değerlendirilmelidir. Bu kapsamda, öğretmen, öğrenci ve veli geri bildirimleri toplanarak müfredat ve öğretmen eğitimlerinde gerekli güncellemeler yapılmalıdır. Böylece eğitimde süreklilik ve kalite sağlanarak göçmen öğrencilerin eğitim hakkından eşit biçimde yararlanması temin edilebilir.

Özetle, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin eğitimde sosyal adalet ve kapsayıcılık ilkelerini gerçek anlamda hayata geçirebilmesi için müfredatın çokkültürlü, duyarlı ve göçmen öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde güncellenmesi; öğretmen eğitimlerinin güçlendirilmesi, dijital materyallerin geliştirilmesi ve aile-okul iş birliğinin artırılması hayati önem taşımaktadır. Bu adımlar, eğitimde fırsat eşitliği sağlarken toplumsal barış ve uyumun da pekişmesine katkı sunacaktır.

Kaynakça

- Arar, K. (2020). Eğitimde kapsayıcılık ve çokkültürlü yaklaşımlar. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 112–130.
- Aydın, H. (2022). *Çokkültürlü eğitim: Kuram ve uygulama*. Ankara: Pegem Akademi.
- Banks, J. A. (2015). *Cultural diversity and education: Foundations, curriculum, and teaching* (6. baskı). NewYork: Routledge.
- Banks, J. A. (2019). *An introduction to multicultural education* (6. baskı). NewYork: Pearson.
- Banks, J. A. (2021). *Cultural diversity and education: Foundations, curriculum, and teaching* (6. baskı). NewYork: Routledge.
- Berry, J. W. (2005). Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 29(6), 697–712.
Doi:10.1016/j.ijintrel.2005.07.013
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40.
Doi:10.3316/QRJ0902027
- Çelik, Z. ve Gümüş, S. (2022). Göçmen öğrencilerin eğitiminde sosyal uyumun önündeki engeller: Öğretmen görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 10(3), 1124-1147.
- DeLuca, C. ve Klinger, D. A. (2021). Inclusive education for immigrant students: Strategies and challenges. *Journal of Education and Learning*, 10(3), 45-58.
- Derman, İ. ve Öztürk, G. (2022). Öğretmenlerin kültürel duyarlılık düzeyleri ve göçmen öğrencilere yönelik tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 47(208), 199-217.
- Freire, P. (2021). *Ezilenlerin pedagojisi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1970.)
- Gay, G. (2018). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice* (3. baskı). New York: Teachers College Press.
- Karakuş, F. ve Türkmen, M. (2024). Dijital materyallerin göçmen öğrencilerin eğitimi üzerindeki etkileri. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 23-40.
- Ladson-Billings, G. (1995). But that's just good teaching! The case for culturally relevant pedagogy. *Theory Into Practice*, 34(3), 159–165.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2. baskı). Los Angeles: Sage Publications.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Değerler eğitimi kılavuzu*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2023). *2023 eğitim vizyonu raporu*. <https://tegm.meb.gov.tr/www/2023-vizyonu/icerik/23> adresinden edinilmiştir.
- Nieto, S. (2017). *Language, culture, and teaching: Critical perspectives* (3. baskı). NewYork: Routledge.
- OECD. (2023). *Immigrant students at school: Easing the journey towards integration*. OECD Publishing.
- Öztürk, D. C. ve Kılıçarslan, S. (2021). İlkokul ders kitaplarında göçmen öğrencilere yönelik kapsayıcı unsurların analizi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 58–78.
- Sleeter, C., ve Grant, C. (2020). *Making choices for multicultural education: Five approaches to race, class, and gender* (7. baskı). New Jersey: Wiley.

- Suárez-Orozco, C. ve Qin, D. B. (2006). *Gendered perspectives in psychology and immigrant experiences*. Cambridge: Harvard University Press.
- Şirin, R. ve Arslan, D. (2023). Türkiye’de göçmen öğrencilerin sosyal uyumu: Eğitim politikalarının etkisi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 34-55.
- UNESCO. (2020). *Global education monitoring report 2020: Inclusion and education – All means all*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718>
- UNHCR. (2024). *Türkiye’deki mülteci çocukların eğitimi: Güncel durum ve zorluklar*. <https://www.unrefugees.org/news/five-takeaways-from-unhcrs-2024-education-report/>
- Yılmaz, S. ve Aslan, D. (2023). Türkiye’de göçmen öğrencilerin eğitime erişim sorunları ve çözüm önerileri. *Göç ve Toplum Dergisi*, 9(1), 77-95.

Ek 1. İncelenen Ders Kitaplarındaki Görseller ve Sayfa Bilgileri

Sınıf	Ders	Kitap Adı	Sayfa No	Görsel / Metin Başlığı	Temalar	Açıklama / Göçmen Öğrenci Bağlamı
1	Türkçe	Türkçe 1. Sınıf	12	“Arkadaşlarla Oyun” görseli	İş birliği, hoşgörü	Öğrencilerin birlikte hareket etmesi ve dayanışması temasıyla sosyal uyum destekleniyor.
1	Hayat Bilgisi	Hayat Bilgisi 1. Sınıf	25	“Aile ve Komşuluk” metni	Saygı, yardımlaşma	Farklı aile yapılarına yer verilmiş, ancak göçmen aile temsili sınırlı.
2	Türkçe	Türkçe 2. Sınıf	45	“Okulda Günlük Etkinlikler” görseli	Kapsayıcılık, sosyal uyum	Göçmen öğrencilerle ilgili doğrudan temsil yok, genel sınıf içi etkileşim örneklenmiş.
2	Hayat Bilgisi	Hayat Bilgisi 2. Sınıf	33	“Doğa ve Çevre” metni	Sorumluluk, İş birliği	Çeşitli kültürel bağlamlarda ortak etkinlikleri yansıtır, göçmen öğrencilere özel bir vurgu yok.
3	Sosyal Bilgiler	Sosyal Bilgiler 3. Sınıf	78	“Türk Kültür Ögeleri” görseli	Kültürel farkındalık	Sadece Türk kültürüne odaklanmış, göçmen öğrencilerin kültürel temsili eksik.
3	Hayat Bilgisi	Hayat Bilgisi 3. Sınıf	52	“Birlikte Oyun Oynayalım” etkinlik metni	İş birliği, Sosyal Uyum	Etkinlik, iş birliğini vurguluyor, göçmen öğrencilerle ilgili doğrudan örnek yok.
4	Sosyal Bilgiler	Sosyal Bilgiler 4. Sınıf	101	“Farklı Kültürlerden İnsanlar” görseli	Kapsayıcılık, çokkültürlülük	Çeşitli kültürel kimlikler gösterilmiş, sınırlı ama göçmen öğrencilere referans var.
4	Türkçe	Türkçe 4. Sınıf	60	“Birlikte Çalışalım” etkinlik metni	İş birliği, Dayanışma	Göçmen öğrencilerin sosyal uyumu dolaylı olarak destekleniyor.